

Dissertatio Academica,

De

Modo

Philosophiam Tractandi Moralem,

Cujus

Particulam Secundam,

Conf. Ampl. Fac. Philos. in Reg. Acad. Ab.

Publice examinandam sicut

Mag. JOHANNES SUNDWALL,

Fac. Philos. Adj. Ord.

&

JACOBUS JOHANNES HOLMBERG,

Stip. Reg. Satacundensis.

In Auditorio Minori die XX. Junii An. MDCCXCVI,

Horis ante meridiem consuetis.

Typis FRENCKELLIANIS.

SACOPAS SORIANAS HOMMAGE

—*Constitutive elements*—

PROXIMAL A large XXL size model consisting of

Лаборатория языка

esse nemo neget omnem cognitionem, in experientia fundamentum non habentem, aut incertam aut omnino falsam esse. Cumque igitur experientia fundamentum constitutat omnis cognitionis humanæ, maxime disquirendum est: utrum revera experti sint homines quæ se expertos esse putarunt, ne errores cum veritatibus confundantur; cuius vero rei disquisitio tanta laborat difficultate, quantam Philosopho parit utilitatem. Praeter enim id quod, uti nominavimus, multi experiri sibi visi sunt, quod revera non experti sunt, non raro accidit, ut a specialioribus interdum falsis falsa experientia nitentibus ad generaliora concluserunt, quibus acquiescentes veritatem se investigasse putarunt, atque sic non raro ex uno errore in multos inciderunt, a quibus deinde reverti difficillimum fuit. Systema enim falsis principiis superstructum falsum esse facile intelligitur. His nominatis eo libentius subsistimus, quod consilium nostrum non fuit hanc materiam uberiorius explicare, & quam ab aliis jam jam explicatam esse comprehendimus, & quidem inter illos a Viro de patria nostra & re litteraria optime merito e). Id tamen verbo observabimus, illos qui hominibus principia innata adjudicant, toto cælo errare; istos vero nulla alia ratione magis seductos esse existimamus, quam quod

C

Vide *Forsök til en afhandling om uplysningen*
af Nils von ROSENSTEIN.

illas veritates, quas facile perceperunt vel quas ne-
sciunt se expertos fuisse, connatas esse concluserunt.

Ex allatis vero de Methodo Philosophiam tra-
etandi moralem sequentia inferre licet. Primo ob-
servandum est, quod de omnibus valere debet scien-
tiis, experientiam quam maxime consulendam esse,
nihil videlicet pro vero sumendum quod experien-
tia indubitata fundatum non sit; res quae ex certis
principiis ducuntur ita deducendas esse, ut earum
pateat certitudo, ipsos terminos maxime determina-
tos esse, ne, ut non raro accidere solet, disputatio
de terminis, idearum signis, instituatur, cum de i-
psis rebus disputare animus sit; terminos hos etiam
esse debere idoneos, ut eo sensu adhibeantur quo ad-
hiberi convenientissimum sit; res, quae explicatione
non indigent, explicandas non esse, ne vel confun-
dantur vel disciplina præter necessitatem prolixior
reddatur. — Et secundo ordo, quo res proponantur,
statuendus est. — Quod vero ad hunc attinet, pau-
ca monebimus. — Jam in præcedentibus innuimus,
fieri non posse, ut accurate ordinem determinare
queamus, quo homines ad scientias varias pervene-
runt, & perarduum esset opus, si singere vellemus, qua
serie jam res omnes, existente scientia, tradantur.
Ab Illustr. WOLFIO hoc tentatum est, sed an felicis-
simo successu, alii judicent. Accuratisime id fieri
non posse contendere audemus, quod vel inde patet,

quod

quod fieri non posse, ut attentionem vel nostram vel aliorum pro lubitu ad objecta dirigamus: illam autem pendere ex multis circumstantiis extra nos possitis, quarum directio in nostra potestate non semper est sita. Idcirco, & ob angustam res perspicendi facultatem coacti sunt Philosophi res in certas dispescere classes, unde diversae ortae sunt scientiae, quarum aliquae prius descendae sunt quam ceterae, tamen ita, ut fere in omni scientia ceterarum auxilio opus sit. — Cum res morales in ordinem redigere conamur, non putandum est, illum tam fieri, ut res praeceps secundum eundem discantur. In enim hac nostra praesenti conditione fieri nequit, ut v. c. omnium istorum officiorum, quae in nosmet ipsos observanda sunt, notionem nobis comparare possumus, & deinde illorum quae in alios observari jubet Lex naturalis &c. sed promiscue ea discimus. Attamen non negamus ejusmodi ordinem, quantum fieri potest, in scripto servandum esse: & quidem, quoniam homines in triplici statu considerari possint, 1:o ut solitarii, 2:o ut membra Societatum minorum & 3:o ut membra Civitatis, me judice, omnis doctrina morum in tres partes abit. Atque hinc *primo* consideranda sunt officia quae homo, quatenus homo observare debet, quae rursus triplicis sunt generis α) in nosmet ipsos β) in alios & γ) in Deum; *deinde* officia quae observare debet homo in Societatibus ita dictis minoribus, quaeque sunt α) inter conjuges β) in-

inter parentes & liberos & γ) inter Dominum & ser-
vos; & denique officia, quæ in statu Civili vel Socie-
tatis majoribus observare debent, tum Imperantes
tum Cives, tractanda sunt.

§. V.ⁱⁱ

Ex iis, quæ in §. præced. allata sunt, intelligi
potest, quid judicandum sit de quæstione, quæ agi-
tata est de certitudine Scientiæ moralis. — Aliqui
putarunt, in eadem nullam esse certitudinem, & proba-
bilibus tantum rationibus propositiones morales niti.
Hic error sine omni dubio inde ortum suum ducit,
quod senserunt res morales mathematice non posse
demonstrari vel digitis quasi tangi. Sed, omessa hac
lite, cum in genere omnes res, quæ homines attin-
gunt, etiam illas quæ non sunt mathematicæ, expe-
riri queamus, alias facilius, alias difficilius, idem
etiam, uti in §. præced. monitum est, de Scientiis,
mores hominum spectantibns, valere debet. Nec am-
plius Philosophi veritates morales demonstrari pos-
sile negant, de principiis vero, ut certa & indubia-
tata siant, magis solliciti sunt. Aliqui illorum mul-
tum studuerunt unico & primo principio Philosophiæ
moralis inveniendo, unde ceteræ veritates deduci
queant, qui meo judicio oleum & operam perdi-
runt. Et putaverim eiusmodi principium nec inve-
niri nec necesarium esse. Mathematici pluribus utun-
tur

tur principis, quæ et si plura sint, haudquam certitudinem propositionum inde ductarum infringunt. Omissis argumentis Philosophorum, quibus ad homines convineendos, quod veritates morales demonstrari possint, utuntur (*f*), & relicto longiori disputatione de principio isto primo, cuius sere tot possita sunt genera, quot suere patroni ejusmodi unius ponendi principii (*g*), paucis dicemus, qua ratione experientia magistra veritates morales patescant. — Nemo negare potest se esse Φιλαυτον, & se felicitatem suam quam maxime promovere velle. — Quis ergo neget Deum O. M. cum hominem talem creavit, velle ut homo se ipsum amet & felicitatem suam promoveat? — Nemo hominum, quantumcunque ad superbiam proclivis sit, negare potest se in mundum venisse tam infirmum, ut sine auxilio aliorum perire sibi necesse fuisset; se in matura aetate non tantum in aliorum confortio esse velle, verum etiam illorum ope indigere, adeo ut solus subsistere & vitam jucundam degere nequeat. — Quis ergo neget hominem socialitatem colere debere, & sic finem a summo Deo intentum implere? — Deus est auctor vitae nostrae. — Deus nobis quævis bona suppeditat. — Quis ergo neget Deum colendum, venerandum

(*f*) Vide PUFENDORFI I. N. & G. Libr. I. Cap. II.

(*g*) Vide Joh. BUSSE Compendium Philos. moralis, pag. 6. sqq.

dum esse? — Hominibus, uti etjam ceteris anima-
libus id connatum est, ut procreationis caussa con-
jugantur. — Quis neget conjugia legi naturali con-
venienter institui & quoniam homines aliorum ope
indigent, conjuges quam maxime mutuum sibi præ-
stare auxilium debere? Parentes nostri auctores vi-
tae nostræ sunt mediati. — Quis neget illos primos
esse, qui curam nostri gerere debeant, cum adhuc
ipso infirmi sumus? — Et quis contra neget, nos
parentibus nostris gratum animum præbere debere
& officia quibus indigent illis vicissim præstare? —
Cum conditio omnium hominum, et si iisdem juribus
prædicti nascantur, non sit nec esse possit æqualis,
alii enim sunt Domini alii servi; quis neget Domini-
num in cuius usum alter servus factus est, huic ex-
paeto officia quædam præstare debere, & eum nihi-
lo tamen minus ut naturaliter sibi æqualem aestima-
re? Et quis neget servum rursus iussis Domini pa-
riere & actiones suas ad voluntatem ejus attempe-
rare obligatum esse? — Cum malitia hominum tan-
ta sit, ut plurimi contra omnem æqualitatem natu-
ralem alios laedere conentur, atque experientia do-
cuerit, homines tutius in Societatisbus vivere; quis
neget hominem, qui tam imbecillis est, ut solus sub-
sistere nequeat, consultius facere, si in Societatem in-
tret, & quis rursus neget, eum ut Civitatis membrum
illis legibus parere debere, quæ ob securitatem pu-
blicam & usum tum communem tum cuiusvis civis
pri-

privatum latæ sunt? Hæc sunt principia actionum hominum moralium, in quoevere statu constituti sunt. Experiencia consulta docebit, quid in unoquoque casu observandum sit. — Atque omnia ex aliis principiis duci & demonstrari queunt, & omnia eo tendunt, saltem tendere debent, ut iuris a Deo intentus obtineatur.

§. VI.

Antequam ad disciplinam nostram proprius considerandam nos accingimus, quædam præliminaria in hac, uti in reliquis Scientiis tradenda sunt. Cumque in §. II. inuenimus quoniam sit objectum Philosophiæ moralis, videlicet omnes actiones quæ a libera nostra pendent voluntate; jam paucis ostendimus, quænam sit norma actionum humanarum, & qualis sit obligatio nostra, ad normam istam actiones nostras attemptrandi; quocirca de pœnis & præmiis, eorumque vi aliquid monebimus; deinde quænam istæ sunt vires hominis, quibus ad actiones suas ad normam legis suscipiendas utetur, quocirca de judicio quod quisque de moralitate actionum, h. e. de earum convenientia cum lege vel discrepantia ab eadem, fert, dicendum est; & denique de imputatione actionum, quæ tam magni momenti est in Scientia morali, quæque determinat, quisnam auctor censendus sit actionis, & quis non.

Na-

Natura nos docet, quid ad felicitatem nobis comparandam, agere debeamus, & quid non. Cumque argumentis Philosophicis convincamur, Deum esse Auctorem nostri & totius naturae, nosque a Deo totos pendere; atque experientia magistra discamus, omnes res creatas in universum secundum leges a Deo ordinatas gubernari, facile concludimus etiam homines necessario obstrictos esse ad actiones suas legibus istis attemperandas. Idque nos Deo debere, ut finem a Deo intentum, & quem etiam ex instinctu naturali obtainere volumus, nostram scilicet felicitatem, consequi queamus, quisque facile perspicit. Hinc est quod morum doctores docent nos voluntati Dei convenienter vivere debere, & necessitatem istam, qua adstringimur ad observantiam harum legum, *obligationem* dicunt. — Et cum natura edoceatur, actiones nostras consequi aliquid vel mali vel boni (unde etiam intelligimus utrum actio sit bona anima) quodque etiam nos commovet ad actionem vel omissiendam vel suscipiendam, patet has consequentias actionis eum in finem constitutas esse, ut legibus nosmet attemperemus. Hoc malum & bonum morum doctores *pænam* & *præmium* vocant. Hinc itaque clarum est, quænam sit norma actionum, videlicet *lex*, quæ, ut ex dictis patet, est ius sum superioris inferiorem ad agendum vel non agendum, ad agendum *hoc* vel illud obligans, *præmis* & *poenis*, propositis. Hanc posteriorem partem legis

gis, continentem motivum, hominem impellens, ad agendum vel non agendum, *sanc*tionem** vocant, quæ hoc sibi vult, ut lex *santa* habeatur, *sanctum* enim est quod ab *injuria* hominum defensum atque munitum est. *h*.ⁱ Et quidem hanc *sanc*tionem** vulgo *pœnalem* dicunt *i*, quoniam pœnam ad vigorem legis sufficere aliqui statuere videntur, putantes præmia hunc effectum non habene. Atque quoniam haec res magni est momenti, nec hoc loco erit prætermittenda. Hac autem in re quum duo in primis *Viri CUMBERLANDUS & PUFENDORFIUS* in diversas ivent sententias, non abs re alienum est eas profetere, & paulo attentius examinare. Ille, in *Disquisit. sua Philosoph. de Legg. naturæ* dieit *k*: „Non me latet *sanc*tionem**, strictissimo sensu verbi a *Cicerone* & *Papiniano* dici eam Legis partem, quæ certam pœnam interrogatis, qui præceptis legis non obtemperaverint. Verum paulo laxiore sensu verbum sumere visum est, ut etiam præmia complectatur, quæ lex pollicetur obedientiam præstantibus. Quippe etiam ab *injuria* hominum defenduntur & muniuntur leges, indeque sanctæ dicantur &c. Si quis tamen discedere nolit a strictiori verbi significatione, non

D „est *I. Disquisitionem philosophicam de Legibus naturæ, proleg. §. XIX.*

(i) Vide *I. c. pp. V. & VI. ad 1. 10* (*disquisit. de legg. naturæ*)

(k) Vide *I. c. pp. VI. & VII.*

„est cur de verbo litigemus, si modo de re constet.“
 Ominia quæ disserit Vir sagax describere nolumus.
 Commemorabimus illum docere, præmia longe majora
 rem vim in homines habere, quam habent poenæ.
 „Quoniam, inquit, poenæ natura malum includit, id
 „est privationem bonorum istorum, quæ ex naturæ
 „nostræ necessitate efflagitamus ad felicitatem; pri-
 „vationes hæc intelligi nequeunt, nisi prius intelligan-
 „tur illa bona, quibus opponuntur &c.“ Et cetera
 cūlis subductis adjungit: „Hinc igitur patet, ipsas etiam
 „leges civiles, cum faneiantur poenis, morte v. c. aut
 „muletatione bonorum, si rem ipsam spectemus, ho-
 „mines impellere ad obedientiam præstandam ex a-
 „more vitae suæ aut divitarum, quas leges ostendunt
 „per eam ulterius conservari posse. Scilicet fuga
 „mortis & egestatis est amor vitae & divitarum, uti
 „qui per duo negativa dicit se nolle vita carere (id
 „est eam non habere) tantumdem dicit, ac si affirma-
 „ret velle se vita frui.“ (l). PUFENDORFIVS in Libr.
 de J. N. & G. (m) CUMBERLANDUM in totum &
 tantum refutare conatur, dicens: „De qual (videlicet
 „de sanctione) ut paulo latius disquiramus ansam
 „præbet RICH. CUMBERLANDI, dum præter commu-
 „nem J. Consultorum sententiam non poenis solum,
 „sed & præmiis leges, quidem magis principaliter
 „quam

(l) Vide CUMBERLANDI Cap. V. §. 40 seqq.

(m) Vide Libr. I. Cap. VI. §. XIV.

27

„quam pœnis sanciri tradit &c.“ Allatis calculis CUM-
BERLANDI, continuat: „Circa quæ illud primo ob-
servandum est, si sub sanctionis vocabulo etiam bona
„& præmia, legis observantiam sequentia, comprehen-
„dere velimus, requiri ut ista bona ex observantia
„legis promanent, & hac velut redimantur. Jam
„autem adparet, non omnia quæ obtinemus bona per
„observantiam legum nobis conciliari eoque isthæc in
„ratione präriorum venire non posse. Sic vitam
„nostram & nosmet ipfos una cum omnibus faculta-
„tibus naturalibus, quas possidemus, non obtinemus
„tanquam prämium servatae legis: sed divina boni-
„tas ista nobis velut gratis contulit, antequam de le-
„gue implenda cogitare possemus &c. Deinde &
„hoc observandum, et si voluntas ad agendum moveri
„posit, ostentato bono ex actione proventro; id
„tamen non statim necessitatem adfert faciendi, ni
„pœnæ cominatio adjecta sit, quæ non agentem man-
„sura sit. Adeoque quod bonus effectus ex actione
„aliqua naturali consecutione provenit, id quidem in-
„dicium effusissimæ in Creatore bonitatis est, liben-
„ter istud boni in nos conferre volentis, & ad illud
„amplectendum blande invitantis, & velut suadentis.
„Non tamen statim hoc necessarium est argumentum,
„eundem imperare, ut omnino id bonum, præstita
„actione, nobis adquiramus; cum ipsi sufficere pos-
„sit benignitatis suæ fruendæ occasionem obtulisse.
„Ast si obymisionem quoque malum intentetur, tunc

„demum dubium non superest, quin ea actio utique
 „imperetur. Accedit quoque, quod utique validius
 „spiritu hominum per inflictionem mali, quam per
 „possessionem boni moveantur. Evidem & effi-
 „caces stimulus habet acquisitio boni, in primis re-
 „centis, aut quod cum liberatione a praesenti aliquo
 „malo sit coniunctum. Sensus tamen jucunditatis ipso
 „tractu possessionis velut hebescit, ac absumto isto
 „motu animi, quem absentia boni, aut recens ejus-
 „dem parta fruitio generabat, vix aliud quam tran-
 „quilla quædam adquiescentia superest. Unde & mul-
 „ti tunc demum bona sua aestimare incipiunt, quando
 „periculum ingruit. Alt dolor, in quem demum o-
 „mnia mala & bonorum privationes resolvuntur, non
 „est nuda privatio, sed aliquid quam maxime positi-
 „vum, ac tantas vires habens, ut sensum & aestimatio-
 „nem omnium bonorum extinguere possit, sic ut in ipsi-
 „us remedium aliquando & mors optetur. — Quæ
 modo allata contra CUMBERLANDUM profert PUFEN-
 DORFIUS, sane non sufficiunt ad vim præmiorum mi-
 nuendam. Nemo enim negare potest, Deum O. M.
 eum hominem crearet, etiam eum constituisse quasi
 in gremio felicitatis atque illi præbuisse media, quæ
 ad felicitatem comparandam maxime conducant,
 certos vero actus observandos esse, qui efficiant, ut
 in usus suos convertere queat bona a Deo sibi con-
 cessa, & ut ita in felicitate maneat; omisis vero his
 actibus, vel etiam patratis aliis, quæ contra naturam
 sunt, quæque fini intento repugnant, effici, ut infe-
 lix

lix evadat, & dolores sentiat. Quis ergo, si primum dicatur bonum, quod Legislator, cum actione connectit tantum motivum eam committendi, vel emittendi (ut tradit III. WOLFIUS^{on}), bona ista quae cum actionibus connexa sunt constituere præmia, pariter atque mala quae cum actionibus connexa sunt constituere poenas? Et quis hinc dubitet, homines ad actiones bonas ob præmia inde redundantia, & que vehementer impelli, ac metu poenarum cogi a malis se abstinere? Homo qui persuasus est, longam vitam a se ipso multum dependere, & que vehementer impellitur ad actiones istas suscipendas, quae vitam longam efficere valent, ac cogitur ab homicidio se abstinere, proptero periculum ob ejusmodi actionem vitae suæ imminens. Qui hoc negare velit, neget etiam illa esse motiva, quae obligent hominem, ut mediis utatur quae conducunt ad vitam longam efficiendam illamque sanam servandam, & parvitate illa esse motiva actionum bonarum in genere. Hæc valent de præmiis & poenis naturalibus. Si ad civiles considerandas poenas præmiaque aggredimur, & que recte dicitur, homines in Civitates coaliuisse, ut securi viverent & sine impedimento sibi ea comparare valerent, quibus ad vitam beatam degendam opus haberent, ac dicitur eos coaluisse, ut malefactores vi cogerentur ab aliis lædendis abstinere.

D 3

Hinc

(n) Vide Ejus Phil. Pract. Univers. Part. I. C. III. §. 299.

Hinc omnino clarum est, ut eleganter docet CUMBERLAND (o) „ipfas leges civiles multo magis stabiliſſe fine, quem respiciunt tum earum latores, tum etiam cives optimi, bono nempe Civitatis publico, quod felicitatem quandam innuit, cuius pars aliqua singulis bonis civibus communicatur, adeoque obſeruiū præmium naturaliter secum affert, quam per poenas quas minantur, quarum metu moventur pauci pessimique.“ Hinc nec dubitamus contendere, si Legumlatores cum unaquaque actione bona præmium singulare connectere potuisent pariter ac cum unaquaque actione mala poenam connexerunt, haec iū duplicitis generis motiva longe fortiora futura fuīſſe, quam solas poenas, actiones malas consecuturas. Quod autem hoc non fecerint, ejus rei ratio non inde quærenda est, quod præmia nullam aut non magnam vim habeant, sed in eo, quod fieri non potuit, ut singulas bonas actiones Civitas præmiis remunerari valeret. Ex his allatis dijudicari possunt rationes PUFENDORFI, quibus utitur ad CUMBERMANDUM refutandum. Si etiam concedere velim, omnia ista bona, quæ a Summo Deo sine ullo actu humano, nobis concessa sunt, quæque ideo ad essentiam hominis pertinent, ut sunt vita, facultates animæ &c. non comprehendendi debere sub præmiorum nomine (et si non negandum est, horum usum atque frui-

31

fruitionem multum pendere ab actibus humanis, ea-
que idcirco quasi præmia consideranda esse), sunt
tamen multa alia bona, quæ ad nos redundant inter-
veniente actu, quæ a nullo falso negari possunt præ-
mia secundum definitionem allataim constituere, illaque
tantam habere vim ad voluntatem hominis flecten-
dam, ut illis non exspectatis homo actiones, quæ ista
antecedunt, haudquaquam fulciperet. Nec alterum
argumentum PUFENDORFI vim præmiorum infrin-
git: et si enim poenæ necessariae sint ad homines a
malo arcendos, non tamen inde sequitur, ut præmia
nullam aut parvam vim habeant, idque eo minus,
cum Deus sapientissimus tantum nisum felicitatis no-
bis indidit, quantum terrorem infelicitatis nobis inje-
cit, adeo ut haudquaquam contenti esse possimus a
malis abstinuisse, sed fortissime impellamur ad bona
agenda, h. e. ad felicitatem nobis parandam. — Quod
tertio loco ratiocinatur, nihil aliud demonstrat quam
quod poenæ magnam omnino vim habeant ad ho-
mines a malis actionibus deterrendos, quo ratioci-
nio nequaquam vis præmiorum infringitur. — Hoc
loco monendum posset aliquid de iis quæ de præ-
mis & obligatione quam efficiunt disserit III. WOL-
FIUS l. c. & seqq. Sed nimis prolixii hac in re esse
nolumus, nec proprie ea omnia ad scopum nostrum
pertinent. Id tamen observabimus, homines quibus
observantia Legum tum naturalium, tum civilium,
in primis vero naturalium, proponitur, motiva legi-
bus

bus parendi sumere debere non tantum a penitentia,
actionibus malis adjectis, verum etiam quam maxime
a premiis actiones bonas consequentibus; quod
ex allatis sine ulteriori demonstratione clarum esse
existimamus. Sed haec hactenus.

Duas facultates animae humanae concessit Deus
O. M. quibus valeat homo leges Divinas intelligere &
vitam suam ad praescriptum earundem dirigere. Altera
est intellectus, altera voluntas, quas facultates morum
doctores aliqui, nostro quidem judicio non satis con-
grue, principia actionum humanarum vocant (*p*). Sed
de verbis non multum est litigandum. Quod autem
ad ipsam rem attinet, paucis de illa disquiremus. In-
tellectu rite exulto, cuius cultura idcirco maxime no-
bis incumbit, perspicere valemus quid in unaquaque
re, saltim nobis maxime utili, verum, quid falsum
sit; quænam actio Legi conveniat, quæ non, quæ-
nam igitur suscipienda, quæ omitenda. Voluntate
flebitur ad id, quod intellectus optimum judicavit
exsequendum, quæ itaque quantum fieri potest ma-
ture ita flectenda est, ut imperio intellectus pareat.
Ratiocinium, quod vel ante vel post actionem com-
missam ad intelligendum utrum actio suscipienda vel
suscepta legi conveniat, nec ne instituitur, morum

Do-

(A) Vide PUFENDORIUM in I. N. & G. Libr. I. Capp. III
& IV. nec non HEINECCIU M. Libr. I. Cap. I. §. 4 (qq.

(viteminen)